

УДК 811.111'253

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/39-1-26>**Валерія ГАВРИЛЕНКО,***orcid.org/0000-0001-6873-093X**викладач кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови  
Національного технічного університету України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
(Київ, Україна) lera.aveo@gmail.com***Ксенія ЛИСЮК,***orcid.org/0000-0001-9953-4181**студентка факультету лінгвістики  
Національного технічного університету України  
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»  
(Київ, Україна) lera.aveo@gmail.com*

## ЛІНГВІСТИЧНІ, ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ ТА ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ СУБТИТРУВАННЯ ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті подані результати теоретичного дослідження такого типу тексту, як субтитри, і зокрема розглядалась специфіка процесу субтитрування через призму передачі лінгвістичної (а саме вербальної), закладеної в аудіовізуальну продукцію, та екстралінгвістичної (емотивність і жестикуляція) інформації. Окремо автори наголошують на особливостях функціонування відповідного програмного забезпечення, яке нараз використовується в процесі субтитрування. У ході дослідження були проаналізовані й проілюстровані текстові трансформації, які укладачі текстів субтитрів, і перекладачі зокрема, застосовують для адекватної передачі плану змісту відповідного аудіовізуального твору, водночас не порушуючи фактичний візуальний план вираження (а саме структуру й планування кадру). У статті підкреслюється той факт, що в багатьох випадках процес субтитрування є не скільки еквівалентним перенесенням текстової інформації аудіовізуального твору, а радше інтерпретацією його семантики, вираженої відповідними мовними засобами. Серед найбільш вживаних механізмів цієї інтерпретації є редуція тексту, яка виражається через перекладацькі трансформації, а саме компресію та опущення. Ці трансформації найбільш релевантні, оскільки автори субтитрів насамперед орієнтуються не на дослівну передачу оригінального тексту, а на відтворення семантичного ядра аудіовізуального твору. Окремо відзначається, що ці трансформації застосовуються як для інтерлінгвальних (міжмовних), так і для інтралінгвальних (внутрішньомовних) субтитрів. Стаття може бути цікава дослідникам, які займаються особливостями організації різних форм тексту, перенесенням текстів аудіовізуальних творів як частини *natural language processing*, а також ученим, фокус роботи яких зосереджений на обробці текстів засобами програмного забезпечення та на відповідних семантичних і структурних трансформаціях.

**Ключові слова:** субтитри, субтитрування, переклад субтитрів, адаптація субтитрів, аудіовізуальний переклад, текстові перекладацькі трансформації.

**Valeriia HAVRYLENKO,***orcid.org/0000-0001-6873-093X**Lecturer at the Department of Theory, Practice and Translation of English  
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"  
(Kyiv, Ukraine) lera.aveo@gmail.com***Kseniia LYSIUK,***orcid.org/0000-0001-9953-4181**Student at the Faculty of Linguistics  
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"  
(Kyiv, Ukraine) lera.aveo@gmail.com*

## LINGUISTIC, EXTRALINGUISTIC AND SOFTWARE PECULIARITIES OF SUBTITLING AS A TYPE OF TRANSLATION PROCEDURE

The article presents the results of the theoretical research of subtitles as a special type of text, particularly considering the specifics of the subtitling process through transmission of linguistic (namely – verbal) information, embedded in audiovisual products, and extralinguistic (emotional and gestures) one. In addition, the authors emphasize the peculiarities

*of the relevant software's operation, the one, which is currently used in the subtitling process. The study provides the analysis and illustrations of the textual transformations, that subtitlers, and translators – in particular, use to adequately convey the content of the relevant audiovisual work, without violating the actual visual plan of expression (namely, the structure and layout of the frame). The article outlines the fact that in many cases the subtitling process is not so much an equivalent transfer of textual information of an audiovisual work, but rather an interpretation of its semantics, expressed by appropriate linguistic means. Reduction of the text, which is expressed through translation procedures, namely – compression and omission, is among the most commonly used mechanisms of this interpretation. These procedures are the most relevant, because the authors of the subtitles are primarily focused not on the word-by-word transmission of the original text, but on the reproduction of the semantic core of the audiovisual work. It is noted that these procedures are applied to both interlingual and intralingual subtitles. The article may be of interest to researchers who deal with the peculiarities of the organization of various forms of text, the peculiarities of the transfer of texts of audiovisual works as part of natural language processing, as well as to researchers whose focus is on text processing software and relevant semantic and structural transformations.*

**Key words:** subtitles, subtitle processes, translation of subtitles, adaptation of subtitles, audiovisual translation, textual transformations.

**Постановка проблеми.** Сучасне життя неможливо уявити без телебачення та кінематографу. Це приводить до збільшення попиту на телеканали, заповнені зарубіжним відеоконтентом, найпоширенішим типом якого є фільми. Новітні технології дали змогу глядачам переглядати аудіовізуальну продукцію на відеокасетах, CD, DVD та інших носіях. Таким чином, необхідність аудіовізуального перекладу, зокрема створення субтитрів як засобу міжмовної та міжкультурної комунікації, а також доступу до інформації ставала ще більшою. Отже, субтитрування є досить важливим видом адаптації кінотексту, що вимагає ґрунтовного теоретичного аналізу з погляду лінгвістики, а також створення вичерпного опису субтитрів як особливого виду адаптації інформації, що володіє індивідуальними лінгвістичними, екстралінгвістичними й технічними особливостями та є невіддільною складовою частиною кінодискурсу. Незважаючи на підвищений інтерес до досліджень галузі серед науковців, існує багато аспектів субтитрування, які залишаються не досить вивченими. Усі ці явища заслуговують на ґрунтовні дослідження, спробу якого ми зробили в статті.

**Аналіз досліджень.** Серед дослідників, які займалися питаннями структурної організації, а також лінгвістичних особливостей субтитрів у процесі адаптації кінотексту, варто виділити таких учених, як Х. Діаз-Сінтаз, Дж. Фодор, Л. Гарренштейн, Я. Іварссон, Дж. Мандей та інші.

**Мета статті** – визначити лінгвістичні, екстралінгвістичні й технічні особливості субтитрів, а також окреслити лексико-граматичні трансформації тексту в процесі створення субтитрів та адаптації інформації в аудіовізуальній продукції.

**Виклад основного матеріалу.** Аудіовізуальний текст дає змогу глядачеві спостерігати різні форми поведінки в різних ситуаціях. Фільми й телевізійні програми імітують певний тип

реальності, проєктуючи образ, відбиваючи способи спілкування людей між собою та взаємодію з довкіллям. Клерк припускає, що зображення є видимим проявом абстрактних понять (Clerk, 1993: 190). Фодор стверджує, що види жестів та їх виразність «залежать від особистості мовця, від контексту мовлення та ситуації та, нарешті, від національності мовця» (Fodor, 1969: 69–106). Окрім цього, в певних ситуаціях мова тіла персонажів може суперечити тому, що виходить з їх вуст. Таким чином, інтонація, жести й інші екстралінгвістичні засоби можуть впливати на сприйняття словесного змісту.

Бацевич стверджує, що екстралінгвістичні сигнали в особистісному спілкуванні несуть від 60% до 80% інформації, тобто більшість спілкування здійснюється без участі засобів мовного коду (Бацевич, 2004: 59). Кендон доходить висновку, що письменникові надзвичайно важко передати багатство людського спілкування, коли йдеться про невербальне спілкування (Kendon, 15: 43). Тому екстралінгвістична інформація важлива для належного рівня семантичної міри інформації. Оскільки субтитри – це письмовий вид мовлення, необхідно зауважити, що в них існують подібні обмеження, описані Кендоном, адже не завжди можливо охопити всі позамовні нюанси. Однак за допомогою аудіосупроводу можливо замінити частину інформації, яку опущено в субтитрах.

Екстралінгвістична інформація, яка вказує на те, що справді мав на увазі мовець, змінюючи денотативне значення оригіналу, іноді змушує авторів субтитрів змінювати переклади. Коли інтонація, жести й інші невербальні засоби різко змінюють словесне значення, це відбивається в субтитрах. Тому перекладачі змінюють оригінальне висловлювання відповідно до жестів та дії, спрощуючи діалоги. Ця стратегія використовується для створення міцнішого зв'язку між новим діалогом і початковим образом.

Таким чином, аудіовізуальний жанр має вагомий вплив на інтерпретацію діалогів. Перекладаючи фільм чи телевізійний серіал, перекладачі, як правило, намагаються передати суть твору, а не буквальный переклад реплік. Хоча під час субтитрування інших жанрів, таких як новини чи документальний фільм, автори прагнуть надати аудиторії найважливіші факти, звертаючи менше уваги на технічні обмеження.

Вже декілька десятиліть ми спостерігаємо за тим, як інформаційні технології йдуть у ногу із часом і трансформують ресурси перекладачів, створюючи належні умови для швидшого та якіснішого перекладу. Виникнення програмних забезпечень стало одним із технологічних досягнень, яке суттєво змінило світ перекладу в цілому, і можна стверджувати, що в галузі субтитрування із запуском багатьох комп'ютерних програм, призначених виключно для роботи із субтитрами, вплив був набагато істотніший.

Як зазначає Хорхе Діаз-Сінтаз, перше програмне забезпечення для субтитрів з'явилося на ринку в другій половині 1970-х років та із часом було вдосконалено до версій, доступних нині (Diaz-Sintaz, 2013: 124). Натепер у вільному доступі розміщено ресурси, якими автори субтитрів можуть скористатися для створення високоякісної продукції: словники, глосарії, енциклопедії, спеціалізовані тематичні вебсайти, програми автоматизованого перекладу й програмні забезпечення, що спеціалізуються на створенні й редагуванні субтитрів. Мандей слушно зазначає, що інтернет змінює статус перекладачів, у результаті чого вони можуть легко працювати на міжнародному рівні (Munday, 2008: 191).

Окрім цього, на розвиток програмного забезпечення для субтитрування вплинув перехід від аналогового до цифрового телебачення. Цифрові технології змінюють вигляд аудіовізуальної індустрії (написання скриптів, виробництво звуку, а також спецефекти, зйомки й монтаж). Завдяки їм з'явилися нові прийоми, такі як тифлокоментування, супратитри, субтитри для прямого ефіру й аудіосубтитри (Гамб'є, 2016: 57).

Однією з найсерйозніших перешкод для авторів субтитрів є непомірно висока ціна цих програмних забезпечень. До того ж, як зазначає Хорхе Діаз-Сінтаз, недостатня доступність професійного програмного забезпечення сприяла появі якісних і водночас безплатних програм, таких як Aegisub, DivXLand Media Subtiter, Gnome Subtitles, JACOsub, Subtitle Creator, Subtitling Workshop та інші (Diaz-Sintaz, 2013: 125).

Надійним інструментом редагування субтитрів є програмне забезпечення для корекції субтитрів, яке ефективніше в розпізнаванні граматичних та орфографічних помилок, ніж звичайні відеоредактори (Serquera). Нині зміни кадрів також можуть бути виявлені автоматично, а розпізнавання голосу — ще одна галузь, яка ретельно досліджується та вже зробила значний внесок у розвиток субтитрів у режимі реального часу для людей із вадами слуху (Luuskx, 2010: 36).

Машинний переклад і його застосування в процесі субтитрування — ще одна галузь, яка останнім часом все більше привертає до себе увагу. Вдалиий підхід до автоматизації субтитрів був застосований Google і YouTube. Намагаючись підвищити доступність аудіовізуальних програм, насамперед для людей із вадами слуху, у 2006 році компанії представили нову функцію, що дозволяє відтворювати титри й субтитри. Три роки по тому, у 2009 році вони оголосили запуск автоматизованих субтитрів, згенерованих машиною, переконані, що «субтитри не тільки допомагають людям із вадами слуху, але й за допомогою машинного перекладу вони також дають змогу людям в усьому світі отримувати доступ до відеоконтенту будь-якою з 51 мов» (Harrenstein, 2009).

У галузі аудіовізуального перекладу субтитри стали тим видом адаптації кінотексту, на який очікують більшість глядачів та який заслуговує на майбутнє вивчення не лише з позиції покращення можливостей технічної реалізації, а й з урахуванням лінгвістичної специфіки відповідної форми тексту. Високий попит на субтитрування як користувачького контенту, так і комерційних програм є рушійною силою більшості технічних розробок, що відбуваються в цій галузі. Проаналізувавши програмні особливості субтитрів, можна зробити висновок, що розробникам слід зосередитися на створенні інструментів, які допомагатимуть авторам субтитрів, а не замінюватимуть людей.

Технічні аспекти, з якими доводиться працювати перекладачам, є саме тим, що відрізняє субтитрування від інших видів перекладу. Таким чином, багато рішень авторів субтитрів залежать від цих особливостей, незалежно від того, чи є ці рішення лінгвістичними, стилістичними чи культурними. Це ті обмеження, які не можна ігнорувати, і перш ніж ми перейдемо до дослідження лінгвістичних аспектів субтитрування, необхідно взяти до уваги його формальні й структурні особливості.

Грунтовне дослідження теми викладено в роботах грецького дослідника Ф. Карамітроглоу “Proposed Set of Subtitling Standards in

Europe” та Я. Іварссона й М. Керол “Code of Good Subtitling Practice”.

Щодо просторових параметрів, субтитри необхідно розміщувати в нижній частині екрану задля повноцінного сприйняття глядачем відеоматеріалу. Варто також зазначити, що відстань між нижньою частиною кадру й рядком субтитру має дорівнювати 1/12 частині висоти екрану (Karamitroglou, 1998). Таким чином, увага глядача буде зосереджена й на зображенні, і на тексті субтитрів.

Також згідно з Іварссоном і Керол рядків субтитрів має бути не більше двох (Ivarsson, 1998: 160). Карамітроглоу також звертає на це увагу й додає, що за таких умов субтитри закриватимуть не більше 2/12 частини кадру (Karamitroglou, 1998).

Важливою нормою є кількість знаків на один рядок, вона не має перевищувати 35. Це оптимальне число для розміщення субтитрів без опущень і скорочень частин тексту.

Окрім цього, Карамітроглоу стверджує, що під час оформлення субтитрів найдоцільніше використовувати шрифти без зарубок, такі як Helvetica та Arial, оскільки вони краще впливають на сприйняття тексту (Karamitroglou, 1998).

Безсумнівно, читання тексту займає більше часу, ніж прослуховування діалогу, тому скорочення субтитрів неминуче. Різні вчені припускають різну швидкість читання.

Луйкен вважає швидкість від 150 до 180 слів на хвилину стандартною, в той час, як Вайльдблад припускає, що один рядок субтитрів можна без труднощів прочитати за 3 секунди, тоді як для читання 2 рядків субтитрів потрібно приблизно 5 секунд (Luiken, 1991: 131). Під час аналізу дослідники не враховували людей, що мають труднощі із читанням, а також дітей, які ще не розвинули достатню швидкість читання.

Одним із найважчих завдань для авторів субтитрів є переклад культурно маркованої лексики через те, що такі елементи мають певне значення в культурі й мові, в якій вони виникають, але необов'язково в інших. Недергаард-Ларсен зазначає, що культурно маркована лексика стосується географії, історії, суспільства й культури (Nedergaard-Larsen, 1993: 207–241). Проте Формен, цитований Нарвезом, стверджує, що до культурно маркованої лексики належать також жести й символи (Narvaez, 2015: 9).

Дослідженням культурно маркованої лексики також присвячено праці Яшиної, Ясиненка, Іванкової, Тупиці й Добросклонської. На думку Яшиної, до культурно маркованої лексики належать «<...> реалії (лексеми, що називають предмети

або явища однієї культури, яких не існує в інших культурах, і фонова лексика (слова, денотат яких існує в різних культурах, але культурний фон не збігається)» (Яшина, 2009: 4). Як зазначає Ясиненко, культурно маркована лексика представлена: безеквівалентною лексикою, фоною лексикою, лакунами, прецедентними текстами (ім'я, феномен), реаліями, конотативною лексикою (Ясиненко, 2005: 15). Іванкова вважає за необхідне додати такі семантико-стилістичні засоби, як тропи, тому до її класифікації належать такі групи: безеквівалентна лексика: лакуни й реалії, фонова лексика, прецедентні тексти, конотативна лексика й тропи (Іванкова, 2011: 114).

Існує багато різних способів класифікувати терміни, пов'язані з культурою. Пол Ньюмарк класифікує їх таким чином:

- природа;
- матеріальна культура (їжа, одяг, будинки, транспорт);
- соціальна культура (робота й відпочинок);
- організації, звичаї, діяльність, концепції (політичні, релігійні, художні);
- жести й звички (Newmark, 1988: 95).

Інша класифікація запропонована Яном Педерсеном. Він ділить цю лексику на дві категорії:

- інтралінгвістична лексика: ідіоми, прислів'я, сленг й діалекти;
- екстралінгвістична лексика: культури одиниці, які не є частиною мовної системи (Pedersen, 2005: 1–18).

Установивши, що являє собою культурно маркована лексика, перейдімо до дослідження того, як вони зображуються в субтитрах цільового тексту, тобто які стратегії перекладу використовуються, щоб зробити цей вид лексики доступним для аудиторії цільового тексту.

Педерсен запропонував модель, яка вважається найповнішою для перекладу культурно маркованої лексики. Він запропонував шість стратегій, які поділяються на стратегії, орієнтовані на вихідну мову й орієнтовані на цільову мову. Стратегіями, орієнтованими на вихідний текст, є:

- збереження: відбувається, коли термін передається цільовою мовою повністю (повне збереження) або дещо адаптовано (з урахуванням цільової мови). Це найвірніша стратегія для вихідної мови, оскільки завдяки їй реалії повною мірою відтворюються в цільовій мові. Стратегія здебільшого застосовується під час адаптації іменників. Наприклад: “*The 2004 Patriots was the last team to repeat as Super Bowl champs*” – “*Останньою командою, яка повторила свій успіх у Super Bowl, були the Patriots 2004 року.*”;

– експлікація (сюди також належить додавання): відбувається, коли термін лишається неперекладеним, а потім значення розкривається шляхом надання додаткової інформації. Трансформація з'являється з метою вираження неявного значення або пояснення скороченої назви або акроніму. Додавання виникає, коли перекладач для уточнення додає певну інформацію, приховану у вихідному тексті (*conservationist* – активний борець за охорону природи);

– дослівний переклад, що використовується для перекладу назв установ і загальних назв (IMF – Міжнародний валютний фонд);

Що стосується стратегій, орієнтованих на цільовий текст, то це:

– генералізація: відбувається, коли культурно маркована лексика передається менш конкретно в цільовій мові, ніж у вихідній. Інакше кажучи, лексеми вихідного тексту перетворюються на загальніший термін. Ця трансформація передбачає використання гіперонімів і гіпонімів (*speeding* – порушення правил дорожнього руху);

– заміна (культурна чи ситуативна): трансформація, під час якої реалія вихідної мови замінена реалією цільової мови (*yeoman* – кріпак);

– опущення: виникає, коли культурно маркована лексема вихідної мови опускається та не передається до цільової мови (“*He was wearing a white shirt, blue jeans and Converse*” – “Він був одягнений у білу сорочку та сині джинси”). (Pedersen, 2005: 1–18).

Крім дослідження специфічних рис адаптації лексики інтралінгвальних субтитрів, варто звернути увагу й на інтралінгвальні, у нашому випадку власне англійські, субтитри. Найбільш вживаним процесом обробки фільмового тексту є редукція тексту, що своєю чергою є наслідком технічних особливостей організації субтитрів. У нашому дослідженні були проаналізовані такі способи компресії та опущення:

– спрощення комбінацій мовних одиниць шляхом скорочення кількості слів. Зазвичай вислови, що складаються з декількох лексичних одиниць, замінюються однослівними еквівалентами, наприклад, у субтитрах репліка “*It just took me a little while to find a suitable alternative for Jacqueline.*” передана як “*It just took me a moment*

*to find a suitable alternative for Jacqueline.*” Крім цього, часто відбувається зміна конструкції *to be going to* на Future Simple;

– узагальнення: “*Remember, you and I have totally different jobs*” – “*Remember, we have totally different jobs*”;

– коротші синонімічні дієслова: “*Now you’ve become one of them*” – “*Now you are one of them*”;

– повні форми допоміжних дієслів змінюються на скорочені: “*Okay, I will go down to Barnes and Noble right now*” – “*Okay, I’ll go down to Barnes and Noble right now*”.

До того ж було помічено опущення таких елементів:

– вставних слів і виразів без семантичного навантаження: “*Also tell Richard I saw all the pictures that he sent...*” – “*Tell Richard I saw the pictures he sent...*”; “*Then call my husband, ask him to please meet me for dinner...*” – “*Then call my husband, ask him to meet me for dinner...*”;

– присвійних займенників: “*She sent me dirty, tired and paunchy*” – “*She sent dirty, tired and paunchy*”;

– слів, очевидних із контексту: “*Million girls would kill for this job*” – “*Million girls would kill for this*”, “*And then call my ex-husband and remind him the parent-teacher conference is at Dalton tonight*” – “*Then call my ex and remind him the parent-teacher conference is at Dalton*”.

**Висновки.** Вдале субтитрування залежить від дотримання технічних, формальних, структурних аспектів, яких варто дотримуватися під час перекладу субтитрів, а також екстралінгвістичних особливостей, які безпосередньо впливають на сприйняття аудіовізуального твору глядачем. У результаті цього перекладачі передають лише частину інформації, яка озвучується персонажами фільму, узагальнюючи основний сенс оригінального кінодіалогу. Окремо варто зазначити, що, оскільки субтитри є наразі предметом дискусій, подальше дослідження перспективне й актуальне. Аналіз лексико-граматичних трансформацій під час перекладу кінопродукції необхідно продовжувати, що сприятиме приверненню уваги потенційних перекладачів і розвитку вітчизняної кіноіндустрії в довгостроковій перспективі.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004. 342 с.
2. Гамбье И. Перевод и переводоведение на перекрестке цифровых технологий. *Вестн. С.-Петербург. ун-та. Сер. 9. Филология. Востоковедение. Журналистика*. 2016. Вып. 4. С. 56–74.
3. Иванкова Т. А. Национально-маркированная лексика в англоязычных газетах России. *Вестн. ТГПУ*. 2011. № 3. С. 113–118.
4. Ясиненко Н. П. Русская лексика на страницах англоязычной прессы, издаваемой в России: культурологический аспект : дисс. ... канд. культурологии : 20.00.01. Москва, 2005. 191 с.

5. Яшина М. Г. Анализ и семантизация культурно-маркированной лексики (на материале итальянского языка) : автореф. Дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Москва, 2009. 20 с.
6. Cerqueira C. How to Use Subtitle Correction Software. URL: <https://www.kapwing.com/resources/how-to-use-subtitle-correction-software/> (дата звернення: 20.01.2021).
7. Clerc J.-M. Littérature et cinéma. Paris : Nathan, 1993. 222 p.
8. Diaz-Cintas J. Technology Turn in Subtitling In book: Translation and Meaning. Part 9. Zuyd University of Applied Science. 2013. P. 119–132.
9. Edgware. DVB Subtitling. URL: <https://www.edgware.tv/dvb-subtitling/> (дата звернення: 20.01.2021).
10. Fodor I. Linguistic and Psychological Problems of Film Synchronisation. *Acta Linguistica Scientiarum Hungaricae*. 1969. P. 69–106.
11. Harrenstien K. Automatic captions in YouTube. *Official Google Blog*. N.p., 19 Nov. 2009. URL: <https://googleblog.blogspot.com/2009/11/automatic-captions-in-youtube.html> (дата звернення: 20.01.2021).
12. Comitre-Narvaez I. Culture-bound aspects in subtitling of animated films. Tales of the night of M. Ocelot, 2015. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Culture-bound-aspects-in-subtitling-of-animated-of-Comitre-Narvaez/4882df10b37750dfc8fabd6594d9d39b3204b1ff>.
13. Ivarsson J., Carrol, M. Subtitling. Simrishamn : TransEdit, 1998. 185 p.
14. Karamitroglou F. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe. *Translation Journal*. Vol. 2. № 2. 1998. URL: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm> (дата звернення: 20.01.2021).
15. Kendon A. Introduction: Current issues in the study of “nonverbal communication”. *Nonverbal Communication, Interaction and Gesture: Selections from “Semiotica”* / ed. A. Kendon. Mouton and Co., The Hague, 1981. P. 1–53.
16. Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for the European Audience / G. M. Luyken, T. Herbst, J. Langham-Brown, H. Reid, H. Spinhof. Manchester : European Institute for the Media, 1991. 232 + xxii p.
17. Luyckx B., Delbeke T., Van Waes L., Leijten M. and Remael A. Live Subtitling with Speech Recognition Causes and Consequences of Text Reduction. University of Antwerp, Faculty of Applied Economics, Working Papers, 2010. 40 p.
18. Munday J. Introducing Translation Studies: Theories and Applications. 2nd ed. London / New York : Routledge, 2008. XV + 236 p.
19. Nedergaard-Larsen B. Culture-Bound Problems in Subtitling, Perspectives. *Studies in Translatology*. 1993. P. 207–241.
20. Newmark P. A Textbook of Translation. Prentice-Hall International, 1988. 292 p.
21. Pedersen J. How is culture rendered in subtitles. *MuTra 2005: Challenges of Multidimensional Translation* : Conference Proceedings. 2005. P. 1–18.

#### REFERENCES

1. Batsevich F. S. Osnovy komunikativnoy lingvistiki [Basics of communicative linguistics]. K., 2004. 342 p. (in Ukrainian).
2. Gambier Yves. Perevod i perevodovedenie na perekrestke tsyfrovoyh tehnolohiy [Translation and translation studies at the intersection of digital technologies]. *Vestnik Sankt-Peterburhskoho universiteta*, Vol. 9., Issue 4. Philology. Oriental studies. 2016. pp. 56–74 (in Russian).
3. Ivankova T. A. Natsyonalno-markirovanaia leksika v anhloiazychnyh hazetah Rossii [Nationally marked lexical units in English-speaking Russian newspapers] *Vestnik THPU*. 2011. No 3. pp. 113–118. (in Russian).
4. Yasinenko N. P. Russkaya leksika na stranitsah anhloiazychnoy pressy, izdavaemoy v Rossii: kulturolohicheskiy aspekt [Russian lexis on the pages of English press, published in Russia: culturological aspect] dissertation, M., 2005, 191 p. (in Russian).
5. Yashyna M. H. Analiz i semantizatsiya kulturno-markirovanoj leksiki (na material italianskoho yazyka) [Analysis and semantization of culturally marked lexis (on the basis of the Italian language)]. *Autoreferat kandidata filolohicheskikh nauk*. M., 2009. 20 p. (in Russian).
6. Cerqueira C. How to Use Subtitle Correction Software. URL: <https://www.kapwing.com/resources/how-to-use-subtitle-correction-software/> (in English).
7. Clerc J.-M. Littérature et cinéma / J.-M. Clerc. Paris : Nathan, 1993. 222 P (in French).
8. Diaz-Cintas J. Technology Turn in Subtitling In book: Translation and Meaning. Part 9. Zuyd University of Applied Sciences, 2013. pp.119–132 (in English).
9. Edgware. DVB Subtitling. URL: <https://www.edgware.tv/dvb-subtitling/>. (in English).
10. Fodor I. Linguistic and Psychological Problems of Film Synchronisation. *Acta Linguistica Scientiarum Hungaricae*, 1969. pp. 69–106 (in English).
11. Harrenstien K. Automatic captions in YouTube. *Official Google Blog*. N.p., 19 Nov. 2009. URL: <https://googleblog.blogspot.com/2009/11/automatic-captions-in-youtube.html> (in English).
12. Comitre-Narvaez I. Culture-bound aspects in subtitling of animated films. Tales of the night of M. Ocelot, 2015. (in English).
13. Ivarsson J., Carrol, M. Subtitling / J. Ivarsson, M. Carrol. Simrishamn: TransEdit, 1998. 185 p (in English).
14. Karamitroglou F. A Proposed Set of Subtitling Standards in Europe / F. Karamitroglou. *Translation Journal*. Vol. 2. № 2. 1998. URL: <http://translationjournal.net/journal/04stndrd.htm> (in English).
15. Kendon A. Introduction: Current issues in the study of “nonverbal communication”, in *Nonverbal Communication, Interaction and Gesture: Selections from “Semiotica”*, A. Kendon, ed., Mouton and Co., The Hague, 1981. pp. 1–53.
16. Luyken G. M. Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for the European Audience / G. M. Luyken, T. Herbst, J. Langham-Brown, H. Reid, H. Spinhof. Manchester: European Institute for the Media, 1991. 232 + xxii p. (in English).

17. Luyckx B., Delbeke T., Van Waes L., Leijten M. and Remael A. Live Subtitling with Speech Recognition Causes and Consequences of Text Reduction. University of Antwerp, Faculty of Applied Economics, Working Papers, 2010. 40 p. (in English).
18. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 2nd ed. London/New York: Routledge, 2008. xv + 236 pp. (in English).
19. Nedergaard-Larsen B. Culture-Bound Problems in Subtitling, Perspectives. *Studies in Translatology*, 1993. pp. 207–241. (in English).
20. Newmark P. *A Textbook of Translation*. Prentice-Hall International, 1988. 292 p. (in English).
21. Pedersen J. How is culture rendered in subtitles. *MuTra 2005: Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings*, 2005. pp. 1–18. (in English).